

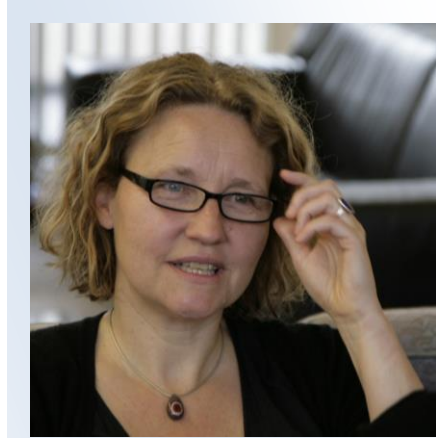
“Wacht niet af, maak plannen”

Interview met Marietta Dirker en Annet Perry-Schoot Uiterkamp

Toen in 2011 de toenmalige staatssecretaris Zijlstra zijn cultuurbeleid ontvouwde, betekende dat een nagel aan de doodskist van de postacademische instellingen. Op korte termijn ontvingen instellingen als de Rijksakademie van Beeldende Kunsten (Amsterdam) en de Jan van Eyck Academie (Maastricht) aanzienlijk minder subsidie. Het voortbestaan van beide instellingen stond daarmee op losse schroeven. Gelukkig werd er een overgangperiode vastgesteld waarin het rijk de overheidssteun zou afbouwen en de organisaties mochten bedenken hoe zij na 2016 zonder overheidsgeld verder zouden kunnen.

Marietta Dirker, coördinator van de Theoriewerkplaats van de Rijksakademie, en Annet Perry-Schoot Uiterkamp, coördinator van het Pierre Kemp Lab van de Van Eyck, werken al vele jaren in verschillende bibliotheken. In hun huidige functie, die zij beiden in 2001 aanvaardden, werden zij van het begin af aan geconfronteerd met veranderingen. Zij vertellen hoe de instellingen reageerden op de bezuinigingen van 2011 en vooral welke effecten de gekrompen subsidiestroom op hun bibliotheken had.

Wat betekende de bezuinigingen voor de instellingen?

Marietta Dirker voltooide de *Frederik Muller Akademie* en studeerde *Culturele Antropologie* aan de UvA. Tussen haar studies werkte zij als *documentalist* bij de *Handelsvereniging van Amsterdam*. Later werkte zij onder andere in de bibliotheek van het *Stedelijk Museum* en die van de *Vrije Universiteit* en zij was voorafgaand aan haar huidige baan *‘Coördinator Collectie Centraal’* bij het *Centraal Museum*.

“Never a dull moment”, zo karakteriseert Marietta haar werk bij de *Rijksakademie*.

Het nieuwe cultuurbeleid had volgens Marietta een grote impact op de Rijksakademie. Om maar eens wat te noemen: er zijn taken afgestoten, de huisvesting diende veilig gesteld te worden en een reorganisatie, eind 2012, leidde tot een reductie van het personeel van rond de 50%. Ondanks deze ingrijpende veranderingen bleef de missie van de Rijksakademie onveranderd: “het selecteren van toptalent in de beeldende kunst met als doel hen te laten excelleren in een uitdagende artistieke, technische en theoretische omgeving.” Jaarlijks werken er 50 kunstenaars aan onderzoek, experiment en vernieuwing van hun werk. Faciliteiten als een eigen atelier, werkbudget en stipendium worden gecombineerd met een *state of the art* onderzoeks- en productie-infrastructuur.

In vergelijking met vroeger legt de organisatie nu wel meer nadruk op een vraaggestuurde werkwijze, op samenwerking met lokale partners, op het werven van fondsen door de Stichting Trustfonds Rijksakademie en op de externe financiering van de *residency*-plaatsen met *fellowships*. Er is ook grote aandacht voor de publieke kant, bijvoorbeeld in de vorm van een actieve online aanwezigheid en door samenwerking met het Stedelijk Museum Amsterdam en Capital A. Daarbij blijft het delicaat om enerzijds het publiek te betrekken én anderzijds de vrije ruimte voor de kunstenaars te garanderen.

Ook voor de Jan van Eyck Academie betekende het cultuurbeleid van Zijlstra dat de subsidie wegviel waardoor er sluiting dreigde. Als antwoord koos de academie voor een sprong voorwaarts. Zij gebruikte de bezuiniging als middel om zich als postacademische instelling opnieuw uit te vinden. De pas benoemde directeur Lex ter Braak maakte duidelijk dat “als de academie ten onder zou gaan, het in elk geval strijdend zou zijn!”

Er werd een beleidsplan opgesteld: *De levende spiegel: kunst in de wereld* waarin alles op de schop ging en de blik naar buiten werd gericht. Theorievorming, van ouds zeer belangrijk, maakte plaats voor reflectie: reflectie op beeld en taal, op kunst en

werkelijkheid en op de kunstenaar en het publiek. Denken en doen moesten samengaan. De werkplaatsen werden in ere hersteld, en vormen nu het fundament voor de vernieuwde academie.

Op basis van deze plannen kon de Van Eyck met slechts de helft van de oorspronkelijke overheidsfinanciering blijven bestaan maar, net als bij de Rijksakademie, werd een groot deel van het personeel ontslagen. Voor eind 2014 is een tussentijdse evaluatie gepland. Een terug-naar-af is er niet want bij het volgende kunstenplan voor de periode 2017–2020 dient de academie een beleidsplan op te stellen waarin zij uitwerkt hoe zij zonder subsidie kan blijven voortbestaan.

Annet prijst de energie en de inzet van het personeel waardoor de academie voor een deel uit haar as herrees. Het gebouw werd grondig gerenoveerd, en er kwam een café dat inmiddels goed loopt. Er zijn vier nieuwe werkplaatsen ingericht, waaronder het Pierre Kemp Lab voor de bibliotheek. De werkplaatsen proberen met hun eigen activiteiten geld te genereren o.a. doordat mensen van buiten de academie tegen betaling gebruik kunnen maken van de labs. Zo drukt het Charles Nypels Lab, de oude grafische werkplaats, publicaties voor derden en maakt het Heimo Lab, voorheen de hout/metaalwerkplaats, driedimensionale installaties in opdracht. De Van Eyck, de overkoepelende naam voor alle activiteiten van de Jan van Eyck Academie, wordt beter dan vroeger op de kaart gezet waardoor de academie lokaal en landelijk bekender is geworden.

Hoe verging het de bibliotheken?

De keuzes van beide instituten hadden uiteraard gevolgen voor de bibliotheek. Marietta promoveerde tot 'Coördinator Theoriewerkplaats', waardoor zij verantwoordelijk werd voor de kunstcollectie. Dat betekent naast 'Multitasken' ook nieuwe werkzaamheden die met het beheer van een kunstcollectie samenhangen, zoals het beschrijven van objecten in Adlib, het opvolgen van bruikleenaanvragen en het verwerven van kennis over technische aspecten van klimaatbeheersing. Andere, mindere leuke gevolgen, waren de krimpende budgetten en een kleinere staf.

De bijdrage aan de missie van de Rijksakademie én de waardering van de gebruikers hebben sterk bijgedragen aan het behoud van de bibliotheek. De waardering van de interne gebruikers is groot maar deels logisch want de kunstenaars hebben een stem in de aanschaf waardoor de collectie een afspiegeling vormt van waar zij aan werken en welke bronnen zij gebruiken. Ook het externe gebruik en het openbare karakter van de bibliotheek heeft een rol gespeeld. Voor het voortbestaan waren de breedte van de collectie en de open opstelling belangrijk evenals de nadruk op hedendaagse ontwikkelingen en de toegang tot de boeken gepubliceerd tussen 1528 en 1940 die in het depot zijn geplaatst. Het gebouw biedt bovendien genoeg ruimte voor de ruim 40.000 banden. Met al deze sterke punten was het idee om alleen een kleine handbibliotheek aan te bieden, snel van de baan.

Inmiddels zijn er verschillende vrijwilligers actief voor het beheer van de steeds groeiende collectie en voor de dienstverlening aan bezoekers. Naast het streven naar een optimale service organiseert de Theoriewerkplaats presentaties en projecten zoals 'The Reader' van Maria Barnas. Zij interviewt *residents* en *advisors* van de Rijksakademie over een boek dat zij zouden willen herlezen of dat een grote invloed op hen heeft gehad.

Annet Perry-Schoot Uiterkamp studeerde Geschiedenis in Nijmegen en volgde aan de UvA de post-academische Opleiding tot Wetenschappelijk Bibliothecaris. Zij was docente, verzorgde verschillende historische bronnenuitgaven en bibliografieën. Als bibliothecaris werkte zij bij de afdeling Inwendige Geneeskunde van het Radboud-ziekenhuis en daarna bij de Opleiding Tolk/Vertaler in Maastricht.

"Ik heb echt geboft dat ik op 51 jarige leeftijd nog zo'n kans kreeg", zegt zij over haar huidige functie.

Samen met het uitgewerkte interview en een daarvoor vormgegeven 'label' wordt het boek opgenomen in de bibliotheekcollectie waardoor op innovatieve wijze een deelcollectie ontstaat die een beeld geeft van het hedendaagse kunstenaarschap.

Ook in de Van Eyck waren de gevolgen van de bezuinigingen voor de bibliotheek volgens Annet groot. Met ingang van januari 2013 is de formatie binnen de bibliotheek teruggebracht van 2,2 fte naar 1,1. Ook het boeken/tijdschriftbudget werd sterk verminderd. Maar de directie heeft van het begin af aan het belang van de bibliotheek onderkend. Het was samen uit, samen thuis. Geen enkel moment was er de dreiging dat haar afdeling zou worden opgeheven en de rest van de Van Eyck zou blijven voortbestaan.

Ondanks de bezuinigingen groeit de bibliotheek, de belangrijkste kunstbibliotheek in de regio, nog steeds. Het Pierre Kemp Lab probeert actief (gratis) collecties te verwerven. Zo heeft het onlangs een kleine 800 kunstboeken van het Centre Céramique (OB, Maastricht) overgenomen. Omdat de deelnemers meer dan vroeger in hun opgeknapt studio's aanwezig zijn, maken zij frequenter gebruik van de collecties. Samen met adviseur Susanne Kriemann organiseert Annet *booksalons*. Tijdens deze avonden worden bijzondere boeken uit de collectie besproken. Dit werkt zeer inspirerend op de deelnemers, net als het tentoonstellen van boeken over en van gasten. Zo speelt de bibliotheek, een actieve rol binnen de Van Eyck waardoor ook steeds meer mensen van buiten de bibliotheek ontdekken.

Zien jullie positieve punten?

Het **Pierre Kemp Lab** is de "bouwplaats van het denken." Het biedt onderdak aan een uitgebreide collectie boeken, tijdschriften, audio-visueel materiaal en multimedia.

Marietta en Annet vinden de ingrepen en de aanleiding daarvoor zeer vervelend. Zij zien wel iets positiefs in de min of meer gedwongen reflectie op het eigen werk en de plek binnen de organisatie. Zij werden genoodzaakt om zaken vanuit een ander perspectief te bekijken, nieuwe mogelijkheden te onderzoeken en goed na te gaan welke vormen van dienstverlening voor hun afdeling essentieel waren.

Marietta: "Een dergelijke ontwikkeling is dus niet noodzakelijk alleen maar negatief; de noodzaak om creatiever en kritisch na te denken en je eigen werkzaamheden in een bredere context te plaatsen; te moeten zoeken naar manieren om met de beschikbare middelen de bibliotheek toegankelijk te houden, sterker: uit te breiden met nieuwe activiteiten waardoor de bibliotheek (maar ook de kunstcollectie) zich weer op een andere manier kan profileren, scheppen ook mogelijkheden." Zij beseft nu, meer dan vroeger, wat een voldoening zij heeft van de inhoudelijk kanten en de afwisseling binnen haar werk.

Het aanbod van de **Bibliotheek van de Rijksakademie** is toegesneden op de ontwikkelingen binnen de kunsten en de interesse- en werkgebieden van de residents.

Voor Annet was het belangrijk om nuchter te reageren en om te proberen steeds het positieve van de verandering in te zien zelfs als daar het wegvallen van subsidie aan ten grondslag ligt. Een flexibele grondhouding is daarbij voor haar essentieel want als bibliotheek moet je helaas "steeds bedacht zijn dat je in je bestaan bedreigd wordt. Dat je daarop moet anticiperen. En dat je zichtbaar bent binnen je organisatie. Wacht niet af, maak plannen."

Martien Versteeg
Juni 2014